

Üügu maastikukaitseala kaitsekorralduskava 2010-2019

KESKKONNAAMET

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. ÜLDANDMED	4
1.1 Kaitseala moodustamine ja eesmärk	4
1.2 Asend	5
1.3 Geoloogia.....	5
2. ÜÜGU MAASTIKUKAITSEALAL ESINEVATE KOOSLUSTE KIRJELDUS JA LOODUSKAITSELISED VÄÄRTUSED	6
2.1 Kadastikud (Natura kood 5130)	6
2.2 Lubjarikkal mullal esinevad kuivad niidud (*olulised orhideede kasvualad) (Natura kood 6210)	6
2.3 Lood (alvarid) (Natura kood 6280*)	7
2.4 Rannaniidud (Natura kood 1630*)	7
2.5 Allikasood (Natura kood 7160).....	8
2.6 Puiskarjamaad (Natura kood 9070).....	8
3. KULTUURIPÄRAND JA SOTSIAALMAJANDUSLIK KESKKOND	8
3.1 Huvigrupid	8
4. KAITSE-EESMÄRGID, NENDE SAAVUTAMIST MÕJUTAVAD TEGURID, TEGEVUSED JA TEGEVUSTE PRIORITISEERIMINE	9
5. KEHTIVA KAITSE-EESKIRJA MUUTMINE	17
6. VALITSEMINE, TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE, KAITSEKORRALDUSKAVA UUENDAMINE	17
7. EELARVE	19
8. KASUTATUD KIRJANDUS	23
LISA 1 Üügu maastikukaitseala kaart	24
LISA 2. Soontaimede liiginimekiri	25
LISA 3. Fotod.....	29
LISA 4. Kaart soovitatavate piirimuudatustega.....	32
LISA 5. Kaart lõkkeasemete ja piirimärgiste asukohtadega.....	33
LISA 6. Majandamise prioriteetid Üügu maastikukaitsealal	34
LISA 7. Üügu maastikukaitseala kehtiv kaitse-eeskiri.....	35

SISSEJUHATUS

Üügu maastikukaitseala (MKA) kaitsekorralduskava eesmärk on ala loodusväärtuste ja seda mõjutavate ohtude kirjeldamine ning kaitse-eesmärgi kohaste tegevuste kavandamine aastateks 2010 – 2019, lisaks soovitatakse kaitsekorralduskavaga muuta Üügu maastikukaitseala kaitse-eeskirja, mis vajab uuendamist ja täiendamist.

Üügu MKA on loodud geoloogiliselt huvitavale rannajärsakule ja kogu MKA ulatuses on ajalooliselt levinud poollooduslikud e. pärandkooslused. Vastavalt "Looduskaitseadusele" on kaitstava loodusobjekti poollooduslike koosluste esinemisaladel vajalik nende koosluste ilmet ja liigikoosseisu tagav tegevus (niitmine, karjatamine, puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine või raadamine). Selle tegevuse ulatus määratakse kaitsealadel ja hoiualadel kaitsekorralduskavaga. Poollooduslike koosluste esinemisaladele rajatud kaitsealade eesmärgiks on säilitada sajandite jooksul inimtegevuse kaasmõjul kujunenud liigirikkaid kooslusi ning vältida liigilise ja maastikulise mitmekesisuse hääbumist majandamise muutumise või puuduliku majandamise tõttu. Kuna mitmed kõne all olevad elupaigatüübid on Eesti talupojakultuuri ja loodushoidliku majandamise mälestised ning neil esineb erakordne liigirikkus, mis otseselt sõltub majandamise meetoditest, on äärmiselt oluline täpselt määratleda konkreetset kaitsemeetmeid poollooduslike kooslustega kaitsealadel. Arvestades viimase mõnekümne aasta jooksul toimunud maakasutuse muutusi (põllumajandusmaa kasutusest väljalangemist), vajab poollooduslike koosluste hooldus ja taastamine enam tähelepanu, et üleüldse säiliks Eestimaale omane kultuurmaastik.

2008.a juulis sõlmis Riiklik Looduskaitsekeskus (LKK) lepingu MTÜ Pärandkoosluste Kaitse Ühingu ja Üügu MKA kaitsekorralduskava koostamiseks 2010 – 2019. Kaitsekorralduskava koostasid Kaili Kattai ja Kadri Tali Pärandkoosluste Kaitse Ühingu (PKÜ), kava koostamisele aitasid kaasa kolleegid PKÜ'st ja EMÜ Põllumajandus- ja Keskkonnainstituudist, keda siinkohal täname. Keskkonnaameti (Riikliku Looduskaitsekeskuse õigusjärglane) poolt koordineeris kava koostamist Hiiu-Lääne-Saare regiooni kaitse planeerimise spetsialist Kadri Paomees.

1. ÜLDANDMED

1.1 Kaitseala moodustamine ja eesmärk

Üügu MKA kaitse-eeskirja (KE) kinnitas Vabariigi Valitsus 1996. aastal määrusega nr. 78. Üügu maastikukaitseala moodustati maastiku üksikelemendina "Üügu pank" Eesti NSV Ministrite Nõukogu 13. märtsi 1959. a korraldusega nr 331-k (ENSV Teataja 1959, 29, 160). Kaitseala toonane põhieesmärk oli Üügu panga ja allikasoo kaitse.

Lisaks kaitstakse Üügu MKA-I (ja tuleks lisada uuendatavasse kaitse-eeskirja):

1) II kategooria kaitsealuseid taimeliike soohilakas (*Liparis loeselii*, ühtlasi Loodusdirektiivi II lisa liik), harilik muguljuur (*Herminium monorchis*),

mustpeasammal (*Catascopium nigrum*), müür- ja pruun raunjalg (*Asplenium rutamuraria* ja *A. trichomanes*), tõmmu käpp (*Orchis ustulata*) ja kärbesõis (*Ophrys insectifera*); III kategooria kaitsealuseid taimeliike harilik käoraamat (*Gymnadenia conopsea*), tumepunane neiuvaip (*Epipactis atrorubens*), laialehine neiuvaip (*Epipactis helleborine*), hall käpp (*Orchis militaris*), rohekas käokeel (*Platanthera chlorantha*), soo-neiuvaip (*Epipactis palustris*), kahkjaspunane sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata*) ja suur käöpõll (*Listera ovata*), tui-tähtpea (*Scabiosa columbaria*), paas-kolmissõnajalg (*Gymnocarpium robertianum*), müürkevadik (*Draba muralis*), .

2) elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kohta nimetab I lisas. Nendeks on Läänemere kesk- ja põhjaosa rannaniidud (1630*), hariliku kadaka (*Juniperus communis*) kooslused nõmmedel või karbonaatse mullaga rohumaadel (5130), *Festuco-Brometalia*-kooslustega poollooduslikud kuivad rohumaad ja põõsastikud karbonaatsel mullal (*olulised käpaliste kasvukohad) (6210), põhjamaised lood ja eelkambriumi karbonaatsed silekaljud (6280*), Fennoskandia mineraaliderikkad allikad ja allikasood (7160), Fennoskandia puiskarjamaad (9070). Sulgudes olev kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastab nimetatud direktiivi I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtis elupaigatüüp.

Maastikukaitseala jääb kogu ulatuses Üügu piiraguvööndisse.

Üügu maastikukaitseala kuulub ka rahvusvahelise tähtsusega Väinamere linnu- ja loodusala koosseisu.

Maastikukaitsealal asub kolm seirejaama, kus teostatakse ohustatud soontaimede ja samblaliikide seiret (SJA0980000, SJA1520000, SJA5253000).

1.2 Asend

Üügu maastikukaitseala asub Saare maakonnas Muhu vallas Kallaste külas.

Üügu pank – suurim ja kaunim Muhu pankadest - asetseb 2 km Nõmmkülast kagus. Pank jääb tänapäevasest rannajoonest mõnikümmend meetrit kaugemale ning rusukaldega kaetud pangajalam paikneb merepinnast umbes 5 - 6 meetrit kõrgemal. Piki panga serva asetsevad loopealsed ehk alvarid, maastikukaitsealasse on hõlmatud ka mõningal määral lookadastikke ning pangajärsaku all asetsev liigirikas allikasoo. MKA üldpindala on 9,6 ha. Käesolev kaitsekorralduskava hõlmab sisuliselt veidi suuremat ala, kuna seoses maakerkega on rannaniidu pindala suurenenud.

1.3 Geoloogia

Pangajärsaku pikkus ulatub ligikaudu 300 meetrini. Aluspõhja moodustav jaagarahu lade paljandub siin keskmiselt 5 meetri ulatuses. Profiili ülemine osa koosneb 1 - 3 m paksuselt biohermsest dolomiidist. Järsakul paljandub kõrvuti mitu biohermi, mis hiljem liitudes on moodustanud nüüdse suure rahkja pae kõviku. Biohermse dolomiidi all leidub kuni 3 m paksuses väga ebakorrapäraselt lasuvaid plaatdolomiidi kihte.

Sügavamale jääv jaani lade on Üügu pangal maetud rusukalde alla. Jaagarahu ja jaani lademe piiril voolab välja mitmeid väikeseid allikaid.

Kogu Üügu pank on tugevasti liigestatud väiksemate "pangalahtede" poolt, mis piiravad üksikuid bioherme. Biohermide all lamavates kihelistes dolomiitides leidub rohkesti litoriaamere aegseid murrutuskulpaid. Pangajärsaku keskjoonel asuvad ridamisi plaatja dolomiidi sisse Limneamere lainete mõjul 3000 – 2500 aastat tagasi moodustunud murrutuskulpad. Koobaste laius ulatub 4 – 15, sügavus 3,5 – 7 ja kõrgus kuni 3 meetrini.

Pangapealset on murrutöödega tugevasti lõhutud. Nimelt veeti sealt enne Esimest maailmasõda dolomiiti Peterburi metallurgiatehastele. Endiste dolomiidimurdude asemed on praegugi selgesti jälgitavad. Võimalik, et hävinud on ka mõned murrutuskulpad või karstikoopad, kuigi Andovälja talu ja paasi eksportiva äriühingu vahel 1880ndatel aastatel sõlmitud lepinguga on sätestatud, et paemurdmise käigus ei tohi panga ilmet muuta ja koopaid hävitada. Lisaks on panga idapoolses otsas maastikul nähtavad sõjaaegsed kaevikud.

2. ÜÜGU MAASTIKUKAITSEALAL ESINEVATE KOOSLUSTE KIRJELDUS JA LOODUSKAITSELISED VÄÄRTUSED

Lisaks märkimisväärsele ja kaitset väärivale geoloogiale on Üügu maastikukaitsealal ka suur bioloogiline väärtus. Esineb vähemalt 17 liiki kaitsealuseid soontaimi ja samblaid (vt. lisa 2), panga peal pesitseb tõenäoliselt vähemalt kaks linnudirektiivi liiki – kindlasti punaselg-õgija (*Lanius collurio*) ja arvatavasti vööt-põõsalind (*Sylvia nisoria*). Ala on viimased mõnituhat aastat olnud pideva inimtegevuse mõjusfääris ja sellel on välja kujunenud väärtuslikud poollooduslikud kooslused. Väärtuslikemaiks võib pidada tänapäeval pindalaliselt oluliselt vähenenud lagedaid alvareid ja panga all asuvat liigirikast allikasood. Kaitsealal leidub ka kadastikku ja vähesel määral rannaniitu ning puiskarjamaad. Järgevalt käsitletakse MKA-l esinevate (Natura 2000) kasvukohatüüpide väärtusi pindalade alanevas järjekorras (kokkuvõtte pindaladest väärtuskategooriate kaupa on toodud tabelis 2). Sulgudes on kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtis elupaigatüüp. Elupaigatüüpide paiknemine on toodud Lisas 1 oleval kaardil.

2.1 Kadastikud (Natura kood 5130)

Kadastikena käsitletakse alasid, kus põõsarindes domineerib kadakas, eelkõige puhaskadastikud liituvusega üle 30%. Üügu MKA pindalast katavad kadastikud koos lubjarikkal mullal esinevate kuivade niitudega (olulised orhideede kasvualad) kuni 4,3 ha (Lisa 1 – tumeroheline viirutus). Need kasvukohatüübid asetsevad peamiselt pangapealsel ja läänenõlval. Piir viimatinimetatud kasvukohatüübiga – 6210 – on sageli küllalt tinglik ning alade edasise majandamise kohta on vajalik otsused teha iga ala kohta eraldi. Ka kadastikes – kui need ei ole kasvanud liiga tihedaks – leidub sageli haruldasi ja ohustatud käpaliseliike.

2.2 Lubjarikkal mullal esinevad kuivad niidud (*olulised orhideede kasvualad) (Natura kood 6210)

Kuivad lubjarikkad pärisaruniidud ja sürjaniidud on soontaimederikkad. Looduskaitsealistest väärtustest tuleks Üügu panga puhul eelkõige nimetada kaitsealuseid käpaliselikke harilik käoraamat (*Gymnadenia conopsea*), kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*), tumepunane neiuvaip (*Epipactis atrorubens*), kärbesõis (*Ophrys insectifera*), hall käpp (*Orchis militaris*), tõmmu käpp (*Orchis ustulata*), rohekas käokeel (*Platanthera chlorantha*) ja suur käopõll (*Listera ovata*).

2.3 Lood (alvarid) (Natura kood 6280*)

Lood e. alvarid on õhukesemullalised lubjarikkad niidud, millel puud ja põõsad praktiliselt puuduvad. Mullakihi tusedus võib ulatuda kahekümne sentimeetrini, kuid kohati võib see ka täielikult puududa ning taimkatet leidub sellistel juhtudel vaid kaljupragudes ja väiksemates lohkudes. Suveperioodil on iseloomulik aluspõhjani läbi kuivamine, samas kui kevaditi jääb paepealsele kauaks liigniiskus. Vaatamata ajutiselt väga ebasoodsatele kasvutingimustele on alvarite liigirikkus väga kõrge ja omapärane. Üügu pangal esineb liike, mis oma peamise levikuga kuuluvad Kagu-Euroopa stepialadele, nagu aas-hundihammast (*Astragalus danicus*), mägiristik (*Trifolium montanum*), harilik keelikurohi (*Carlina vulgaris*), värv-varjulill (*Asperula tinctoria*), metsülane (*Anemone sylvestris*). Samas on ka liike kaugelt põhjast alpiaasadelt nagu mägimarjan (*Potentilla crantzii*). Paelõheded kasvavad siin suurte kogumikena II kategooria kaitsealused sõnajalgtaimed müür- ja pruun raunjalg (*Asplenium rutamuraria* ja *A. trichomanes*).

Alvarite levik on maailmas väga piiratud, neid leidub Läänemere saartel (Gotlandil ja Ölandil Rootsis, Saaremaal, Hiiumaal, Muhus ja väiksematel saartel Eestis) ning Lääne- ja Põhja-Eesti rannikualal. Väiksemate laikudena leidub alvareid veel Rootsi mandriosas Västergötalandis, Ahvenamaal ja Venemaal Peterburi piirkonnas. Kui 1930tel aastatel hinnati alvarite kogupindalaks Eestis üle 40000 ha, siis viiskümmend aastat hiljem oli järele jäänud 16000 ha, millest omakorda veerand oli peaaegu kinnikasvanud. Õnneks on lookooslus siiski visa ja püsib ka üsna kinnikasvanud aladel, seega on võimalik taastada ka poolenisti kinnikasvanud endisi alvareid, kui nad võsast puhastada ja taastada karjatamine. Üügu pangal on alvarikooslus levinud ca 1,7 hektaril.

2.4 Rannaniidud (Natura kood 1630*)

Rannaniitudeks nimetatakse botaanilises mõttes mere kaldal suuremal või vähemal määral soolase merevee mõju all asuvaid niite (zooloogiliselt võib rannaniitude mõistet laiendada ka soolase merevee mõjust eemal olevatele niitudele). Vastavalt kõrgusele merepinnast ja sellest tulenevalt merevee mõju tugevusele jagatakse rannik subsaliinseks, saliinseks ja suprasaliinseks vööndiks. Subsaliinne vöönd on alaliselt või pikka aega üle ujutatud rannaala, kus taimede alumised osad on alaliselt vees; saliinne vöönd on merevee mõjupiirkonnas lainetuse või kõrgevee ajal; suprasaliinsele vööndile mere mõju tavaliselt enam ei ulatu. Lisaks mõjutavad rannikutaimestikku veel tuulte, lainete ja jää mehhaaniline toime. Sellest tulenevalt on mereranniku taimkattele reeglina iseloomulik vööndilisus.

Traditsiooniliselt on neid niite kasutatud karjatamiseks, vähem niitmiseks, mis on takistanud roostumist ja hoidnud alad madalmurused, soontaimederikkad ning kurvitsalistele pesitsemiseks sobivad. Suuremad rannaniidud on ka eelistatud rändeagseteks koondumispaikadeks paljudele hanelistele (valgepõsk-lagle (*Branta*

leucopsis) ja hallhani (*Anser anser*). Üügu MKA piiresse jääval suhteliselt väikesel rannaniiduribal olulist linnustikulist väärtust ei ole. Ala maastikulist ja esteetilist väärtust tõstab oluliselt kujuneva roostikulaigu tõrjumine karjatamisega ja mereheite (adru) kogumine ning põlluväetiseks viimine. Viimatimainitud traditsioonilise tegevuse lakkamine on eriti soodustanud pangaaluse lõuka kinnikasvamist ja rannavallide kuhjumine muudab ka allikasoo veerežiimi.

2.5 Allikasood (Natura kood 7160)

Natura 2000 mõistes on allikasood nõlvade jalamil või veekogude kaldaalal asuvad surveleisest põhjaveest toituvad sood. Rohurinne on liigirikas, selles kasvab ohtralt haruldaste liikide taimi. Üügu panga aluse soo puhul on nendeks soohiilakas (*Liparis loeselii*), harilik muguljuur (*Herminium monorchis*), soo-neiuvaip (*Epipactis palustris*), kahkjaspunane sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata*) jt. Üügu panga serva all, jaagarahu ja jaani lademe piiril välja voolavad allikad on pangajärsaku ja mere vahele kujundanud suurepärase liigirikka allikasookoosluse, mis kahjuks viimastel aastakümnetel liigiliselt vaesestunud ja kinni kasvamas.

Kuigi sookooslused ei ole tavapäraselt käsitletavad pärandkooslustena, on siiski panga alust riba sajandeid kasutatud karjamaana ja karjatamise lakkamine viimasel mõnekümnel aastal, mõnevõrra ilmselt ka adru kasutamise lakkamine väetisena põllumaadel, on oluliselt muutnud allikasoo ilmet ja vähendanud liigirikkust.

2.6 Puiskarjamaad (Natura kood 9070)

Puiskarjamaad on regulaarselt karjatatavad hõreda puistuga alad, mis struktuurilt sarnanevad puisniitudele, kuid on väiksema liigirikkusega tänu loomade valikulisele rohttaimede söömisele ja tallamisele. Puiskarjamaad, mida lisaks karjamaadele ka aeg-ajalt üle niidetakse, on reeglina liigirikkamad kui ainult karjatamise abil majandatavad alad. Üügu MKA piires ei ole ajalooliselt puiskarjamaad olnud, küll aga on puiskarjamaa olnud MKA-ga idas piirnev vasikakoppel. Just idapoolne kaitseala osa, nimelt abajasopp võrdlemisi hästisäilinud rannaniidu ja allikasoo vahel, on soovitatav kujundada puiskarjamaaks, kuna seal on osaliselt juba piisavalt vana puurinne, mis võiks loomadele varju pakkuda, kui allikasoo osal on võsa ja suuremad puud eemaldatud.

3. KULTUURIPÄRAND JA SOTSIAALMAJANDUSLIK KESKKOND

Üügu pank on Muhu valla suurim ja ilusaimaks peetav pank ning oluline turismiobjekt. Ka oma valla inimeste hulgas on pank tuntud ja armastatud, traditsiooniliseks on kujunenud Liiva kooli õpilaste kevadised pangakoristustalgud ja piknikuga päevased väljasõidud. Panga serval on registreeritud juba ka üks abielu. Suvisel turismiperioodil liigub pangal pidevalt turiste (foto 5, lisa 3).

Enamus Üügu panga territooriumist, just selle idapoolsem, atraktiivsem osa kuulub ühe kinnistuna Andovälja talu koosseisu. Idaosa rannaniit kuulub Kopli talu maadesse, MKA lääneosas on veel mitmeid väiksemaid eraisikutele kuuluvaid kinnistuid ning enamik pangaalusest allikasooost on jätkuvalt riigiomandis olev maa. Jätkuvalt riigiomandis olevat maad on maastikukaitsealal 1,6 ha ja eramaid 8 ha.

3.1 Huvigrupid

Tabel 1. Huvirühmad ning nende peamised huviobjektid.

HUVIRÜHM	HUVID	Probleemid
Maaomanikud	Maaomanikud on eelkõige huvitatud oma vara võimalikult kasumlikust majandamisest.	Suurimat rahalist tulu annab paraku maade müük ja ehitustegevus, mitte traditsiooniline põllumajandus.
Ümbruskonna elanikud	Kohalikud elanikud on huvitatud võimalikult laialdasest tegevus- ja liikumisvabadusest kaitseala maadel. Kohalik külakogukond soovib kasutada pangaalust riigimaa riba külakogunemiste kohana. Samas ei olda huvitatud kontrollimatu turistidevooluga kaasnevast lärmist ja prügistamisest.	Äärmiselt oluline on teavitustöö ja korduv läbirääkimine külakogukonnaga. Soovitav on kaasata külainimesi ala majandamisse.
Muhu vald	Huvitatud valla ühe tuntuima turismiobjekti paremast eksponeerimisest, samas võimalikult väikestest turismiga seotud kuludest (prügivedu jm).	Oluline on pidevalt kolmepoolselt läbi rääkida maaomaniku, valla kommunaalosakonna ja looduskaitsetöötajatega, et välistada vääritlemist ja ennetada valede hooldusvõtetest põhjustatud kahju kooslustele.
Kohalikud turismi-ettevõtjad, Muhu Turismi Assotsiatsioon	Peamiselt huvitatud võimalikult väikestest liikumiskiirangutest, samuti heast juurdepääsetavusest, parkimisest ja korralike puhkekohtade olemasolust.	Loopealsetel võib probleeme tekitada tallamine ja parkimine, samuti prügiga risustamine. Soovitav on parandada info jagamist ka koosluste seisundi ja neis sobivate ja mittesobivate tegevuste kohta.
Loodusteadlased	Loopealsed ja puisniidud on juba ammu loodusteadlasi huvitanud oma erakordse liigirikkuse poolest.	Teadustegevus ja seire tuleb kooskõlastada kaitseala valitsejaga ja maaomanikuga.
Keskkonna- ja looduskaitseorganisatsioonid	Huvitatud liigirikkuse ja maastikuliste väärtuste säilimisest.	Rahastamise katkendlikkus või lakkamine, hooldustöötajate leidmine. Soovitav on maksimaalselt ära kasutada kohalike elanike huvi ja teadlikkust.
Jahimehed	Ulukite arvukuse reguleerimine kaitseala territooriumil, ulukite seire.	Liigne metssigade rohkus võib põhjustada niidukooslustele suurt kahju.

4. KAITSE-EESMÄRGID, NENDE SAAVUTAMIST MÕJUTAVAD TEGURID, TEGEVUSED JA TEGEVUSTE PRIORITISEERIMINE

Üügu maastikukaitsealal on kokku 10,5 ha poollooduslikke rohumaid, millede väärtused majandamata jätmisega pidevalt vähenevad. Lisaks mõjutab pangaserva taimestumine ka koobastiku ja plaatja pae seisundit. Seetõttu on kaitsekorralduskavas

käsitlevad tegevused suunatud komplekselt nii loetletud koosluste ja liikide säilimise, unikaalse geoloogilise objekti võimalikult pikaajalise püsimise kui ka puhkemaastiku turistidele meelepärases säilimise heaks.

Poollooduslikel kooslustel ei tohi künda ega külvata kooslusesse mittekuuluvate taimede seemneid. Samuti on keelatud väetamine, põllumajanduskemikaalide ja kasvuregulaatorite kasutamine ning kuivendamine. Heina niitmine ei ole Üügu MKA piires oluline tegevus, enamiku territooriumil ei ole see võimalik, kohati peale võsaraiet, kui karjatamisest ei piisa, võib olla vajalik niita käsitsi noori võrseid. Roo niitmine ja tõrjumine pangaaluses lõukas nõuab eritehnikat. Niitmine on poollooduslikel niitudel lubatud peale lindude pesitsusaja lõppemist servast serva või keskelt lahu meetodil. Niitmise lõpptähtaega ei ole mõistlik sätestada (kui tegemist ei ole PRIA toetuse taotlejaga), sest see võib aastati varieeruda sõltuvalt ilmastikust, ka ei mõjuta hilisem niitmine millegagi koosluse väärtust.

Karjatamine tuleb hoida suhteliselt madala intensiivsusega, soovitatav on karjatada erinevaid koduloomi (hobused, lambad, veised) samal alal. Alade karjatamiskoormuse ja -vajaduse üle tuleks otsustada igal aastal uuesti, sõltuvalt ilmastikutingimustest. Loomade lisasöötmise alale transporditava heina, silo või viljaga on poollooduslikel kooslustel keelatud.

Varem võsastunud või metsastunud aladel, samuti juhul kui karjatamisest ei piisa ala võsastumise ärahoidmiseks, tuleb tegeleda raie ja harvendamisega, kuid kinni tuleb pidada raierahust lindude pesitsemise ajal. Puiskarjamaa taastamisel tuleb võimalikult suurel määral järgida puisniitude klassikalist struktuuri ja koosseisu (jätta alles laialehised lehtpuud, säilitada vanad puud, eemaldada tuleks enamik saarepuud). Pangapealset ei ole kaasajal põhjust ega ilmselt ka võimalust hoida täiesti lagedana, nagu seda veel 40 aastat tagasi võis näha (Foto 1, lisa 3), kuid kindlasti tuleb säilitada piisavalt suuri lagedaid alasid, kus kaitsealuseid taimi ei ohusta lehe- ja männiokkavarisest põhjustatud pinnase happelisuse muutumine, samuti valgustingimuste halvenemine. Lisaks murendavad pangaserval ja selle all kasvama hakanud noored puud paeplaatide ning võivad pikemas perspektiivis põhjustada ulatuslikke varinguid (Foto 3, lisa 3).

Karjatamiskoormused ei pruugi sõltuda mitte niivõrd koosluse tüübist kui konkreetse koosluse viljakusest ja seisundist. Keskmise optimaalne karjatamiskoormus on toodud "Loodushoiutoetuse taotlemise, taotluse läbivaatamise ja toetuse maksmise kord, nõuded toetuse maksmiseks ja toetuse määrad" määrusest (<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13132935>). Siiski tuleks sõltuvalt aasta sademete hulgast koormust igaaastaselt korrigeerida.

Pangaalune riba tuleb kindlasti taas kasutusele võtta karjamaana (veis, hobune) ja idapoolset, tugevasti kinnikasvanud osa tuleks järkjärgult võsast ja suurematest puudest puhastada.

Elupaigatüübid võib tinglikult jagada erinevatesse prioriteetsusklassidesse. Looduskaitseks kõige väärtuslikumateks võib lugeda elupaigatüüpe rannaniidud (1630*), looniidud e alvarid (6280*) ja puiskarjamaad (9070), teise prioriteetsusklassi võib Eesti tingimustes paigutada kadastikud (5130), mis on looduskaitseks väärtuslikud, kuid võivad säilida pikemat aega ka ilma inimese kaasabit, samuti Saare maakonna oludes lubjarikkal mullal esinevate kuivad niidud (*olulised

orhideede kasvualad - 6210), millede majandamise lakates areneb sageli kadastik. Üleminek loo-aruniit – kadastik on siin sageli raskesti määratletav. Kasvukohatüüpi 6210 tuleks võimalusel eelistatavalt majandada niitmise teel, erinevalt kahest teisest nimetatud kasvukohatüübist. Niitmisvõimaluse puudumisel on majandamissoovitused väga sarnased kadastiku omadele. Neid kahte elupaigatüüpi on Üügu MKA piires üsna raske ja ka mõttetu eristada, kuna siinsetel niidulaikudel niitmist korraldada on üsna ebatõenäoline.

Iga nimetatud elupaigatüübi sees võib omakorda eraldada alad, kus hooldustegevus on kiiresti hädavajalik (prioriteetsusklass I) ja alad, kus majandamine on soovitatav võimaluste avarandumisel (prioriteetsusklass II). Majandamise prioriteetid on ära toodud Lisas 6 oleval kaardil.

Käesoleval hetkel on võimalik koheselt taastamistegevusi planeerida reformimata riigimaal allikasoo, rannaniidul ja tulevasel puiskarjamaal, seda enam, et nimetatud aladele on olemas nii loomad kui huvitatud majandaja.

Eelistada tuleks veiste, hobuste ja lammaste läbisegi karjatamist, karjatamise tulemusena peab vähemalt pool karjatatavast alast olema madalmurune.

Pangaserval asuvad lookooslused suudavad veel mõnda aega rahuldavalt säilida ka olulisema sekkumiseta. Seal on oluline eelkõige piirata tugevalt kaskede pealetungi, et vähendada paelõhedesse koguneva lehevarise kogust ja raiuda noori mände, et vältida okkavarise mõjul pinnase happelisemaks muutumist. Väga oluline on maaomanikega saada kokkuleppele pangapealse ulatusliku lubjarikaste niitude ja kadastikega ala karjatamise osas, kuid see nõuab suuremahulisemaid investeeringuid nii aedade ehitusse kui loomade (lammaste) muretsemiseks. Pangapealse ulatusliku kadastiku karjatamist tuleb eelistatult planeerida koos piirneva hoiuala majandamisega. Loopealse hooldamisel tuleb karjatada (eelistatult lammastega) koormusega 0,2–1,0 lü/ha.

Kadastike majandamisel on oluline silmas pidada, et kui puudub võimalus ala karjatada, siis on kadastike tervisele väga halvasti mõjuva lehtvõsa väljaraiumine keeruline ja vajalik on planeerida juurevõsude pidevat hävitamist mitmeks aastaks. Mullastiku pH-d mõjutavate mändide väljaraiumine kadastikest on märksa lihtsam ja tulemuslikum.

Karjatamiskoormus kadastikus sõltub katvusest ja pinnase viljakusest (0,2 – 1,2 lü/ha), eelistatavalt karjatada lammastega. Hea oleks alustada karjatamist suve teisest poolest, kui käpalised on õitsemise lõpetanud.

Alljärgnevatel tabelites on tähtsusjärjekordade määramisel arvestatud nii looduskaitsete vajaduste kui ka kohapealsete võimalustega. Silmas tuleb pidada, et kui suurel territooriumil lehtvõsa raiuda, siis peab olema tagatud hilisem karjatamine ja/või juurevõsude pidev niitmine. Vastasel korral ei ole tegevusest kasu, vaid pigem kahju.

Puiskarjamaa karjatamiskoormus sõltub pinnase viljakusest ja niitmisintensiivsusest. Puiskarjamaa hooldamisel tuleb tagada puistu liituvus vähemalt 0,2, karjatada koormusega 0,3–1,0 lü/ha, vajadusel hõrendada puistut ja põõsastikku.

MKA lääneosas allikasoo ja rannaniiduriba vahel asuv tõstetud pinnasega ala (Lisa 1 must viirutus) ei oma hetkel koosluselist väärtust, kuid seal on alustatud võsaraiega (Foto 4, lisa 3) turistidele vaate avamise eesmärgiga ja seega tuleks seal tükil ka hooldust jätkata. Alal on potentsiaali pikemas perspektiivis kujuneda puiskarjamaatükiks.

Allikasoo on õrn kooslus ja kuna tegemist ei ole tavapäraselt majandatava alaga ei ole sinna võimalik leida soovitusi karjatamiskoormuse määramiseks. Kuna ajalooliselt on Üügu panga alune allikasoo olnud karjatatav veistega (Foto 2, lisa 3), siis eeldame, et 0,4-1 lü hektari kohta noorloomi- veised või hobuseid, kelle kabi veel laiem – ei tohiks probleemiks kujuneda. Kindlasti on vaja aga sellele alale planeerida tavapärasest tihedam seire.

Alljärgnevas tabelis prioritseeritakse looduskaitse tegevused kolme tähtsusklassi nii reaalistest võimalustest kui hädavajadustest lähtuvalt.

I tähtsusklassi tegevused teostatakse esmajärjekorras, siia kuuluvad tegevused, mis on poollooduslike koosluste säilimiseks hädavajalikud;

II tähtsusklassi kuuluvad tegevused, mis aitavad kaasa poollooduslike koosluste säilimisele, III klassi tegevused on soovitatavad läbi viia võimalusel.

Tabel 2. Kaitsekorralduskavas käsitletavate alade pindalad elupaigatüüpide ja väärtuskategooriate kaupa (prioriteedid on toodud Lisas 6)

Elupaigatüübi kood	I (ha)	II (ha)	Kokku (ha)
I kategooria kooslused			
1630	0,62	1,58	2,2
6280		1,68	1,68
7160	0,67		1,1
9070	0,81	0,43	1,24
I kat kokku	2,1	3,69	6,22
II kategooria kooslused			
6210+5130		4,31	4,31
Kõik kokku	2,1	8,0	10,53

NB! Hooldusvajadusega alade pindala ei pea kokku langema koosluste kogupindalaga

Tabel 3. Kaitsetegevused

VÄÄRTUS (kaart Lisas 1)	KAITSE-EESMÄRK	PROBLEEMID	TEGEVUSED	HETKESEISUND	OODATAV TULEMUS
Rannaniit (1630) (Kaardil sinakasroheline viirutus)	Rannaniitude taastamine ja säilitamine Lisas 1 kaardil märgitud ulatuses. Üügu MKA piires eelkõige maastikulise mitmekesisuse ja MKA esteetilise väärtuse tõstmine.	Roostumine, võsastumine, kõrgekasvuliste kõrrelistega kulustumine, ebasobivate (elupaika kahjustavate) majandamismeetodite kasutamine, prahistamine.	Karjaaedade rajamine – I; Karjatamine – I; Võsaraie – I; Pilliroo hävitamine – II; Ligipääsude rajamine adru ja tormiheite eemaldamiseks – II; Muda ja roorisoomide eemaldamine, selle tegemiseks uuringu tellimine – III;	Osaliselt karjatatav, aga vajaks laiendamist, osaliselt roostunud.	Elupaikade pindala ja looduskaitsealine väärtushinnang on sama või suurenenud. Karjatamine on laienenud, roog tõrjutud.
Puiskarjamaa (9070) (Kaardil pruun viirutus + hall viirutus, tõstetud pinnasega ala)	Elupaiga ja maastiku säilimine Lisas 1 kaardil märgitud ulatuses, vaate avamine pangajärsakule merelt.	Võsastumine, kinnikasvamine, roostumine.	Võsatõrje – I; Karjatamine – I; Karjaaedade rajamine – I; Puistu harvendamine – II;	Hetkel on osaliselt taastatud. Vajab edasist taastamise ja hooldamist	Elupaikade pindala ja looduskaitsealine väärtushinnang on sama või suurenenud. Toimub karjatamine.
Allikasoo (7160) (Kaardil sinakas viirutus)	Elupaiga ja ohustatud liikide säilimine Lisas 1 kaardil märgitud ulatuses, maastikulise mitmekesisuse säilimine, vaadete avamine.	Võsastumine, roostumine. Läänepoolne eraldis on hästi säilinud ja majandamist esialgu ei vaja. Idapoolsete allikate ümbrus vajab tugevat võsatõrjet. Ka	Võsatõrje – I; Karjatamine – I; Allikasoonte altvoolu puhastamine mereheitest - II	Hetkeseisund hea, idapool võssakasvanud, läänepool hakkab võsa peale tungima.	Elupaikade pindala ja looduskaitsealine väärtushinnang on sama või suurenenud. Võsa on tõrjutud.

		läänepoolses osas tungib võsa juba servadest peale.			
Lood (alvarid – 6280) (Kaardil hall viirutus)	Haruldaste ja omapäraste koosluste säilimine Lisas 1 kaardil märgitud ulatuses.	Kinnikasvamine; Lehtpuude pealetung, lehevarise liigne kogus tekitab probleeme paelõhedes kasvavatele haruldastele liikidele.	Lehtpuude vähendamine pangaserval – I; Kadakate ja võsa vähendamine (ainult tingimusel, et järgneb karjatamine) – II; Karjatamine – II;	Pangaserval asuvad lookooslused suudavad veel mõnda aega rahuldavalt säilida ka olulisema sekkumiseta. Hetkel karjatamine puudub.	Elupaikade pindala ja looduskaitseline väärtushinnang on sama või suurenenud. Toimub karjatamine.
Lubjarikkal mullal esinevad kuivad niidud (6210) ja kadastikud (5130) (Kaardil roheline viirutus)	Haruldaste liikide elupaikade ja maastikulise mitmekesisuse säilimine Lisas 1 kaardil märgitud ulatuses.	Kadakate raie (suuremate ja paremate eksemplaride väljaraiumine); võsastumine lehtvõsaga; mändide pealetung (pinnase hapestumine); Prügi Kooslusi ei ole MKA piires sisuliselt võimalik ja mõistlik eristada, hoolduse tegemisel püüda säilitada mosaiiksust.	Koristamine ja järelevalve – I; Kui vanud kadakate, noorte mändide ja lehtvõsa vähendamine (viimane ainult tingimusel, et järgneb karjatamine) – II; Karjatamine – II;	Männid peale kasvanud, võsastunud, seisund keskmine.	Elupaikade pindala ja looduskaitseline väärtushinnang on sama või suurenenud. Võsa tõrjutud, võimalusel karjatamine.
Kaitsealused liigid	Haruldaste liikide säilimine.	Mitmete liikide osas puudub info.	Samblike inventuur – I; Sammalde inventuur -		Liikide elupaigad on säilinud, liigid esindatud, arvukus

			II Linnustiku inventuur – II Kimalaste ja liblikate inventuur - III		säilinud.
--	--	--	---	--	-----------

Alal vajalikud uuringud ja seired:

Väidetavalt on kaitsealalt leitud kuni kuus kaitsealust samblikuliiki (jalaka-kaussamblik, käsajas lohksamblik, harilik lohksamblik, loo-rebasesamblik, harilik särasamblik, stepi-naastsamblik) ja kaks kaitsealust samblaliiki, nende olemasolu ja levik vajaksid kindlasti täpsustamist, sest osad andmed pärinevad juba aastakümnete tagant. Kuna kadastikes ja loopealsetel esineb mitmeid Linnudirektiivi I lisa linnuliike, samuti putukaid, on vajalik kaitsealal ka nende organismirühmade kohta inventuuri teostamine.

Pangaaluse lahe roostumise edasiseks vältimiseks võib osutada vajalikuks mõningane muda eemaldamine kaldaäärest. Seda ei tohiks teha eelnevate uuringuteta ja vee erikasutusloata, ka on selliste uuringute läbiviimine huvitav teiste sarnaste alade kaitse seisukohalt.

Üügu MKA piires on oluline seirata taimede ja taimekoosluste osas eelkõige pangaserva liike – sõnajalgtaimi. Nende seire käigus on võimalik koguda infot ka pae murenemise, varingute jm geoloogiliste protsesside ilmnemise kohta.

Teine oluline seirevajadus on seotud rannaniidu ja puiskarjamaa taastamisega, vajalik on lühikeste intervallide järel hinnata taastamistegevuse tõhusust ja valitud suuna õigsust.

Administratiivne tegevus:

vajalik on pangaaluse nn. reformimata riigimaa staatuse lõplik vormistamine. Maade tagastamise käigus jäeti see ala Kopli talu maadest välja põhjendusega, et tegu on kaitsealuse maaga ja võiks seetõttu kuuluda riigi omandisse.

Puhkemajanduslik ja jahinduslik tegevus:

Üügu MKA on korralikult tähistatud sisuliselt ainult parkla suunast. Piki kagupoolset kiviaeda pangale suunduv pinnaste on vaja sulgeda mootorsõidukitele tõkkepuu või väravaga ning selle kõrvale paigaldada infotahvel. Väikesed piirisildid on vajalikud ka mõlemast suunast kallasrada pidi kaitsealale jalutajate teavitamiseks.

Kaitseala kaitse-eeskiri ei sätesta mingeid piiranguid jahipidamisele, metssigade küttimist oleks selles piirkonnas vaja käpaliste huvides pigem soodustada.

Üügu pangal ei ole seni suureks probleemiks olnud paepaljandite kraapimine ja sodimine, telkimine ja lõkke tegemine ning muu sedasorti turistide ja puhkajatega kaasnev tegevus. Kaitse-eeskirja järgi on keelatud telkimine ja lõkke tegemine, välja arvatud kaitseala valitseja poolt selleks ettenähtud ja tähistatud paikades. Isetekkelisi lõkkeasemeid kaitsealal praeguse seisuga leidub, kuid korralikult ettevalmistatud paik puudub. Läänepoolne lõkkekoht on praegu kividega piiritletud ja seda hooldab kohalik omavalitsus, idapoolne lõkkekoht praegu puudub. Lõkkeaseme ettevalmistamine on vajalik kaitseala kahes punktis (vt. lisa 5), seejuures idapoolne neist on mõeldud valdavalt ümbruskonna elanike ja läänepoolne toetaks kohalike koolilaste kevadiste ekskursioonide ja pangakoristamistalgute traditsiooni, kuid telkimist pangal ei peaks suunavate infotahvlite ja rajatistega soosima.

Üügu MKA vajab ekspertiisi, kus on hinnatud külastuse turvalisust lähtuvalt panga looduslikust lagunemisest ja määratletud võimalikke turvalisuse tõstmise lahendusi. Kuna inimesed käivad ka panga all, siis on oht, et panga lagunedes võib ülevalt poolt

kive kukkuda. Seega tuleks hinnata võimalikku ohtu ja vajadusel inimesi panga alla mitte lasta.

Prügimajandus MKA parklas on praegusel hetkel Muhu valla korraldada, kuid selle edaspidine toimimine vajab konkreetseid lepinguid ja toetust vallale.

5. KEHTIVA KAITSE-EESKIRJA MUUTMINE

Vabariigi Valitsuse määrusega nr. 78 14. märtsil 1996. a. kinnitatud ja mitmete hilisemate määrustega (27. 05. 1999 nr 166 ([RT I 1999, 48, 542](#)); 4. 04. 2000 nr 110 ([RT I 2000, 30, 176](#)); 18. 12. 2001 nr 395 ([RT I 2001, 98, 618](#)) ; 22.12.2005 nr 321 ([RT I 2005, 71, 556](#))) muudetud Üügu maastikukaitseala kaitse-eeskiri vajab muutmist järgmiste punktide osas:

1. Üügu maastikukaitseala välispiiri tuleks muuta kagupiiri ja idapoolse otsa merepiiri osas (Lisa 4). Pangaalune roostuv lahesopp koos sageli paljanduvate liivaleedega on praeguste piiride järgi Väinamere hoiuala osa, kuid orgaaniliselt seotud pangaaluse allikasoo ja rannaniiduga, seetõttu oleks lihtsam korraldada ala majandamist, kui MKA piir jookseks mitte 1990ndatel kaardistatud ja praeguseks aegunud merepiiri mööda, vaid Kopli maaüksuse loodetipust Üügu nina tippu. Teiseks probleemseks piiriks on MKA kagupiir, mis tekkinud peamiselt piirikirjelduse valesi tõlgendamisest digitaliseerijate poolt. Praeguse piiri paiknemise tõttu jääb MKA ja MKA-st itta jääva hoiuala vahele kitsa kiiluna väga heas seisus väärtuslik rannakadastik, mis jääb seadusliku kaitseta. Seetõttu tuleb MKA idapiiri probleem lahendada komplekselt koos hoiuala piiri parandusega (Lisa 4).

2. Kaitse-eeskirja §13¹. sätestab, et kaitseala metsa kaitse eesmärgiks on bioloogilise mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine. Ajalooliselt ei ole Üügu MKA piires kunagi metsa kasvanud ja praegune ala idaosas olev mõnehektariline võsastunud saarik pigem ohustab maastiku ilme säilimist, samuti puudub sellel igasugune looduskaitseväärus. Seetõttu paneme ette nimetatud paragrahv kaitse-eeskirjast eemaldada, samuti §10 lg 8, mis keelab uuendusraie, välja arvatud turberaie perioodiga vähemalt 40 aastat. Kogu MKA ulatuses on alvarite ja kadastike säilimiseks oluline võimalikult suures ulatuses raiuda pealetungivaid lehtpuid ja noori mände. Piiranguid tuleks seada ainult vanade, jämedamate kadakate raiumisele kaitsealal.

3. Kaitse-eeskirja tuleks kaitsealuste väärtustena lisada käesolevas kaitsekorralduskavas punkt 1.1 loetletud kaitstavad väärtused (liigid ja elupaigad).

6. VALITSEMINE, TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE, KAITSEKORRALDUSKAVA UUENDAMINE

Üügu maastikukaitseala valitseja on Keskkonnaamet. Vajalikke majandustegevusi korraldatakse koostöös maomanikega. Tõhus, ennetavat laadi järelevalve teostatakse koostöös Keskkonnainspeksiooniga. Kaitse-eeskirja ja kaitsekorralduskavaga reguleerimata tegevuste puhul tuleb lähtuda Looduskaitseseadusest.

Uuringute ja seire käigus järgitakse ja hinnatakse maastikukaitsealal toimuvaid protsesse ning need on aluseks kaitsekorraldusmeetmete tulemuslikkuse hindamisel. Kaitsekorraldus on tõhus juhul, kui on tagatud kaitseväärtuste säilimine, taastumine või lisandumine vastavalt püstitatud kaitse-eesmärkidele.

Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamisel on aluseks perioodiliselt teostatud seired ja inventuurid ning kaitsekorralduslike tööde käigus kogutud muud andmed. Kaitsekorralduskava on koostatud 10 aastaks (2010-2019). Tegevuste täpsem eelarve on esitatud 5 aastaks (2010-2014), mille järel tuleb teostada tulemuslikkuse vaahindamine, et vajadusel korrigeerida tegevusi ning täpsustada eelarve aastateks 2015-2019. Kaitsekorralduskava 10-aastase perioodi tulemuslikkuse hindamine ja tegevuskava uuendamine on nähtud ette aastaks 2019.

Tulemuslikkuse hindamise käigus analüüsitakse saavutatud tulemust kavandatud tegevuse osas. Esmane seirering on vajalik läbi viia koheselt 2010. a, sellele järgnevad taastamis- ja hooldustegevust hindav seire aastatel 2014 ja 2019.

Ohustatud liikide kaitse eesmärgil tehtavate tegevuste tulemuslikkust hinnatakse kaitstavate liikide seisundi järgi (arvukuse muutused, sigimisedukus, elujõulise populatsiooni säilimine jne).

Seire ja rakendusuringud peavad aitama hinnata, kas kaitsekorralduslikud võtted aitavad täita ala kaitse-eesmärki (eesmärke), selleks tuleb teostatavad kaitsetegevused registreerida. Tulemuslikkuse hindamisel tuleb analüüsida, kas tegevus aitas kaasa kaitse-eesmärgi saavutamisele või mitte ja kui edukalt. Analüüs peab sisaldama hinnangut tehtud kulutuste ja saavutatud tulemuste suhtes.

Kogu kava analüüsitakse kaitsekorraldusperioodi lõpus, millest lähtudes koostatakse ka uus kaitsekorralduskava perioodiks 2020-2029. Järgmise kaitsekorralduskava koostamise aluseks on käesoleva kava täitmise analüüs – kava alusel tehtud tööde dokumentatsioon, kava täitmise käigus tehtavate teadusuuringute ja seire tulemused ning nende põhjal teostatud tulemuslikkuse kontrolli hinnangud.

	puiskarjamaa hooldus (karjatamine)	Koosluse hooldustöö		II	4424	4424	4424	4424	4424	4424	4424	4424	4424	4424	44240
6	Lehtpuu ja männi eemaldamine alvaril	Koosluse taastamistöö	Huvilised	I		6552	6552	6552							19656
7	Lubjarikkal mullal esinevate kuivade niitude ja kadastike taastamine ja hooldamine	Koosluse taastamistöö/ Koosluse hooldustöö	Huvilised	II	3600	3600	3600	3600	3600	3600	3600	3600	3600	3600	36000
8	Karjaaedade rajamine	Muu koosluse seisundit parandav töö	Huvilised	I		15.-/m					15.-/m				
9	Roo tõrjumine	Muu koosluse seisundit parandav töö	Huvilised	II	720	720	720								2160
10	Võsatõrje allikasoodes ja pangajärsaku all	Muu koosluse seisundit parandav töö	Huvilised	I		2412	2412	2412							7236
11	Koosluste ja II kat kaitsealuste liikide seire	Tulemusseire	Huvilised	I		5000				5000				10000	20000

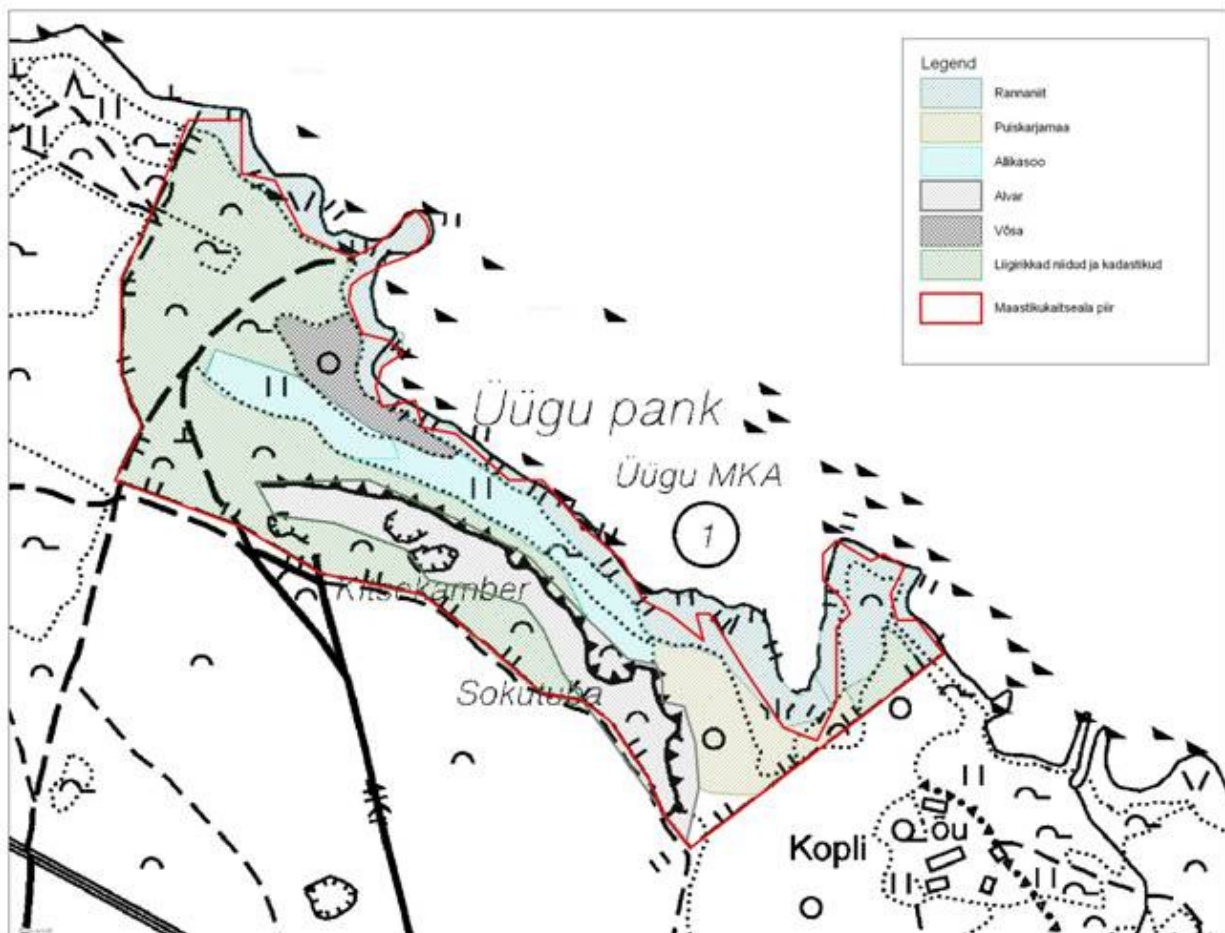
	(Alvari, allikasoo ja rannaniidu seisund, raunjalad)														
12	II kat kaitsealuste liikide seire (kärbesõis, soohiilakas)	Tulemusseire	Huvili sed	II		3000				3000					6000
13	Putukate inventuur	Inventuur	Huvili sed	III		30000									30000
14	Linnustiku inventuur	Inventuur	KA	II		X									
15	Samblike inventuur	Inventuur	Huvili sed	I		20000									20000
16	Sammalde inventuur	Inventuur	Huvili sed	II		20000									20000
17	Kaitse-eeskirja uuendamine	Muu	KA	I		X									
18	Järgmise perioodi KKK koostamine	Muu	KA	I										X	
19	Ekspertiis, kus on hinnatud küllastuse turvalisust lähtuvalt	Uuring	KA	I	X										

panga looduslikust lagunemises t ja määratletud võimalikke turvalisuse tõstmise lahendusi.															
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

8. KASUTATUD KIRJANDUS

- Jürgens, Katrin, Marek Sammul. 2004. KIK 2003.a. Metsanduse programmi projekti nr. 6 allprojekt: Bioloogilise mitmekesisuse seisukohast väärtuslike metsaga seotud poollooduslike koosluste majandamisjuhiste väljatöötamine. Lõpparuanne.
- Kukk, Toomas, Kalevi Kull. 1997. Puisniidud. – Estonia Maritima 2: 1249.
- Kukk, Toomas (koostaja ja toimetaja). 2004. Pärandkooslused. Õpik-käsiraamat. Pärandkoosluste Kaitse Ühing.
- Paal, Jaanus. 2000. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat. Tartu.
- Rannap, Riinu, Lars Briggs, Kaja Lotman, Ilona Iepik, Voldemar Rannap (koostajad). 2005. Rannaniitude hooldus. LIFE-Nature projekt “Rannaniitude kaitse korraldamine Eestis” 2001-2004. Tallinn
- Ratas, Urve, Ratas, Rein. 1990. Muhumaa maastikest. Kogumikus “Muhumaa loodusest”. Eesti Teaduste Akadeemia, Tallinn.
- Rullingo, Ago. 2001. Muhumaa. Eesti Entsüklopeediakirjastus, Tallinn.
- Sammul, Marek, Toomas Kukk. 2000. Nedrema puisniidu kaitsekorralduskava 2000-2004. Pärandkoosluste Kaitse Ühing, Tartu.
- Talvi, Tiina. 2001. Poollooduslikud kooslused. Ökoloogiliste tehnoloogiate keskus.

LISA 1 Üügu maastikukaitseala kaart.

LISA 2. Soontaimede liiginimekiri

Ladinakeelne liiginimi	Eestikeelne liiginimi	Kaitse- kategooria
<i>Catascopium nigratum</i>	Mustpea-sammal	II
<i>Asplenium ruta-muraria</i>	müür-raunjalg	II
<i>Asplenium trichomanes</i>	pruun raunjalg	II
<i>Ophrys insectifera</i>	kärbesõis	II
<i>Orchis ustulata</i>	tõmmu käpp	II
<i>Liparis loeselii</i>	soohilakas	II
<i>Dactylorhiza ochroleuca</i>	kahkjaspunane sõrmkäpp	III
<i>Dactylorhiza incarnata</i>	kahkjaspunane sõrmkäpp	III
<i>Gymnadenia conopsea</i>	harilik käoraamat	III
<i>Gymnocarpium robertianum</i>	paas-kolmissõnajalg	III
<i>Platanthera chlorantha</i>	Rohekas käokeel	III
<i>Herminium monorchis</i>	h.muguljuur	II
<i>Epipactis atrorubens</i>	tumepunane neiuvaip	III
<i>Epipactis palustris</i>	soo-neiuvaip	III
<i>Epipactis helleborine</i>	laialehine neiuvaip	III
<i>Draba muralis</i>	müürkevadik	III
<i>Scabiosa columbaria</i>	tui-tähtpea	III
<i>Acer platanoides</i>	harilik vaher	
<i>Achillea millefolium</i>	raudrohi	
<i>Acinos arvensis</i>	väike nõmmemünt	
<i>Actaea spicata</i>	salu-siumari	
<i>Aegopodium podagraria</i>	h. naat	
<i>Agrimonia eupatoria</i>	h. maarjalepp	
<i>Agrostis tenuis</i>	h. kastehein	
<i>Alchemilla glauca</i>	kortsleht	
<i>Alnus glutinosa</i>	sanglepp	
<i>Androsace septentrionalis</i>	h. nõmmkann	
<i>Anemone nemorosa</i>	võsaülane	
<i>Anemone sylvestris</i>	metsülane	
<i>Antennaria dioica</i>	h. kassikäpp	
<i>Anthriscus sylvestris</i>	mets-harakputk	
<i>Anthyllis vulneraria</i>	h. koldrohi	
<i>Arabis hirsuta</i>	kare hanerohi	
<i>Artemisia absinthium</i>	koirohi	
<i>Artemisia campestris</i>	põldpuju	
<i>Asperula tinctoria</i>	värv-varjulill	
<i>Astragalus danicus</i>	aas-hundihammas	
<i>Astragalus glycyphyllos</i>	magus hundihammas	
<i>Barbarea vulgaris</i>	kaarkollakas	
<i>Berberis vulgaris</i>	h. kukerpuu	
<i>Betula pendula</i>	arukask	
<i>Betula pubescens</i>	sookask	
<i>Botrychium lunaria</i>	kuu võtmehein	
<i>Briza media</i>	värihein	

<i>Campanula cervicaria</i>	kare kellukas
<i>Campanula glomerata</i>	kerakellukas
<i>Campanula patula</i>	h. kellukas
<i>Campanula persicifolia</i>	suureõieline kellukas
<i>Campanula rotundifolia</i>	ümaralehine kellukas
<i>Carex tomentosa</i>	villtarn
<i>Carex digitata</i>	sõrmtarn
<i>Carex flacca</i>	vesihaljas tarn
<i>Carlina vulgaris</i>	h. keelikurohi
<i>Centaurea jacea</i>	arujumikas
<i>Cerastium fontanum</i>	h. kadakkaer
<i>Chelidonium majus</i>	h. vereurmarohi
<i>Circaea alpina</i>	h. nõiakold
<i>Cirsium acaule</i>	varretu ohakas
<i>Cnidium dubium</i>	niit-kõrveköömen
<i>Convallaria majalis</i>	maikelluke
<i>Crepis tectorum</i>	liiv-koeratubakas
<i>Cystopteris fragilis</i>	habras põisjalg
<i>Dactylis glomerata</i>	kerahain
<i>Daucus carota</i>	metsporgand
<i>Deschampsia caespitosa</i>	luht-kastevars
<i>Dryopteris filix-mas</i>	maarja-sõnajalg
<i>Epilobium angustifolium</i>	põdrakanep
<i>Equisetum arvense</i>	põldosi
<i>Erysimum strictum</i>	sirge harakalatv
<i>Festuca arundinacea</i>	roog-aruhein
<i>Festuca ovina</i>	lamba-aruhein
<i>Festuca pratensis</i>	h.aruhein
<i>Festuca rubra</i>	punane aruhein
<i>Filipendula ulmaria</i>	angervaks
<i>Filipendula vulgaris</i>	angerpist
<i>Fragaria vesca</i>	maasikas
<i>Fragaria viridis</i>	muulukas
<i>Frangula alnus</i>	h.paakspuu
<i>Fraxinus excelsior</i>	h. saar
<i>Galium album</i>	valge madar
<i>Galium boreale</i>	värvmadar
<i>Galium mollugo</i>	pehme madar
<i>Galium verum</i>	hobumadar
<i>Geranium robertianum</i>	haisev kurereha
<i>Geum rivale</i>	ojamõõl
<i>Gymnocarpium dryopteris</i>	harilik kolmissõnajalg
<i>Helianthemum nummularium</i>	kuldkann
<i>Helictotrichon pratense</i>	arukaerand
<i>Helictotrichon pubescens</i>	aaskaerand
<i>Hieracium pilosella</i>	karutubakas
<i>Hypericum maculatum</i>	kandiline naistepuna
<i>Hypericum perforatum</i>	liht-naistepuna
<i>Inula salicina</i>	vaak
<i>Juniperus communis</i>	h. kadakas

<i>Lathyrus pratensis</i>	aas-seahernes
<i>Leontodon hispidus</i>	kare seanupp
<i>Leucanthemum vulgare</i>	härjasilm
<i>Linum catharticum</i>	aaslina
<i>Listera ovata</i>	s. käöpõll
<i>Lonicera xylosteum</i>	kuslapuu
<i>Lotus corniculatus</i>	h. nõiahammas
<i>Maianthemum bifolium</i>	h. leseleht
<i>Medicago lupulina</i>	humallutsern
<i>Mycelis muralis</i>	h. jäneseosalat
<i>Ophioglossum vulgatum</i>	harilik maokeel
<i>Oxalis acetosella</i>	h. jänese kapsas
<i>Paris quadrifolia</i>	ussilakk
<i>Peucedanum palustre</i>	soo-piimputk
<i>Picea abies</i>	h. kuusk
<i>Pimpinella saxifraga</i>	h. näär
<i>Pinus sylvestris</i>	h. mänd
<i>Plantago lanceolata</i>	süstlehine teeleht
<i>Plantago major</i>	suur teeleht
<i>Plantago media</i>	keskmise teeleht
<i>Poa palustris</i>	soonurmikas
<i>Poa pratensis</i>	aasnurmikas
<i>Polygala amarella</i>	mõru vahulill
<i>Polygala comosa</i>	tups-vahulill
<i>Polygonatum multiflorum</i>	mitmeõiene kuutöverohi
<i>Polygonatum odoratum</i>	h. kuutöverohi
<i>Polypodium vulgare</i>	kivi imar
<i>Potentilla anserina</i>	hanijalg
<i>Potentilla crantzii</i>	mägimaran
<i>Potentilla erecta</i>	tedremaran
<i>Potentilla reptans</i>	roomav maran
<i>Primula farinosa</i>	pääsusilm
<i>Primula veris</i>	nurmenukk
<i>Prunella vulgaris</i>	käbihein
<i>Quercus robur</i>	h. tamm
<i>Ranunculus acris</i>	kibe tulikas
<i>Ranunculus bulbosus</i>	mugultulikas
<i>Ranunculus polyanthemos</i>	mitmeõiene tulikas
<i>Rhamnus cathartica</i>	türnpuu
<i>Ribes alpinum</i>	mage sõstar
<i>Rosa sp</i>	kibuvits
<i>Rubus caesius</i>	põldmari
<i>Rubus saxatilis</i>	lillakas
<i>Sagina nodosa</i>	sõlmine kesakann
<i>Scrophularia nodosa</i>	h. sealõuarohe
<i>Sedum acre</i>	kukehari
<i>Senecio jacobaea</i>	voolme-ristirohi
<i>Senecio vulgaris</i>	ristirohi
<i>Sesleria caerulea</i>	lubikas
<i>Solidago virgaurea</i>	h. kuldvits

III

<i>Sorbus aucuparia</i>	pihlakas	
<i>Taraxacum sp</i>	võilill	
<i>Thymus serpyllum</i>	liivatee	
<i>Tragopogon pratensis</i>	h.piiimjuur	
<i>Trifolium montanum</i>	mägiristik	
<i>Trifolium pratense</i>	aasristik	
<i>Trifolium repens</i>	valge ristik	
<i>Urtica dioica</i>	kõrvenõges	
<i>Valeriana officinalis</i>	palderjan	
<i>Verbascum thapsus</i>	üheksaväGINE	
<i>Veronica chamaedrys</i>	külmamailane	
<i>Veronica spicata</i>	kassisaba	
<i>Veronica teucrium</i>	laialehine mailane	
<i>Vicia cracca</i>	h.hiirehernes	
<i>Vicia sepium</i>	aed-hiirehernes	
<i>Vicia sylvatica</i>	mets-hiirehernes	
<i>Orchis militaris</i>	hall käpp	III
<i>Hepatica nobilis</i>	sinilill	
<i>Anemone sylvestris</i>	metsülane e anemoon	
<i>Caltha palustris</i>	varsakabi	
<i>Ranunculus ficaria</i>	kanakoole	
<i>Gentiana cruciata</i>	südame-emajuur	
<i>Gentianella amarella</i>	mõru emajuureke	
<i>Glechoma hederacea</i>	h. maajalg	
<i>Menyanthes trifoliata</i>	ubaleht	
<i>Myrica gale</i>	porss	
<i>Iris pseudacorus</i>	kollane võhumõök	
<i>Eriophorum angustifolium</i>	ahtalehine villpea	
<i>Pinguicula vulgaris</i>	h.võipätakas	
<i>Molinia caerulea</i>	h.sinihelmikas	
<i>Carex davalliana</i>	raudtarn	
<i>Carex cespitosa</i>	mätastarn	
<i>Allium oleraceum</i>	rohulauk	
<i>Linaria vulgaris</i>	h.käokannus	

LISA 3. Fotod

Foto 1. Vaade lagedale Üügu pangale eelmise sajandi kuuekümnendate lõpul.

Foto 2. Rannaniiduriba ja panga alune allikasoo olid karjamaaks Kallaste küla lehmadele.

Foto 3. Pangal ja selle serva all vohav noor lehtvõsa murendab kaljut, samas ka muudab panga optiliselt madalamaks ja piirab vaadet.

Foto 4. Võsastunud riba tõstetud pinnasega alal allikasoo ja mere vahel.

Foto 5. Turistid pangal

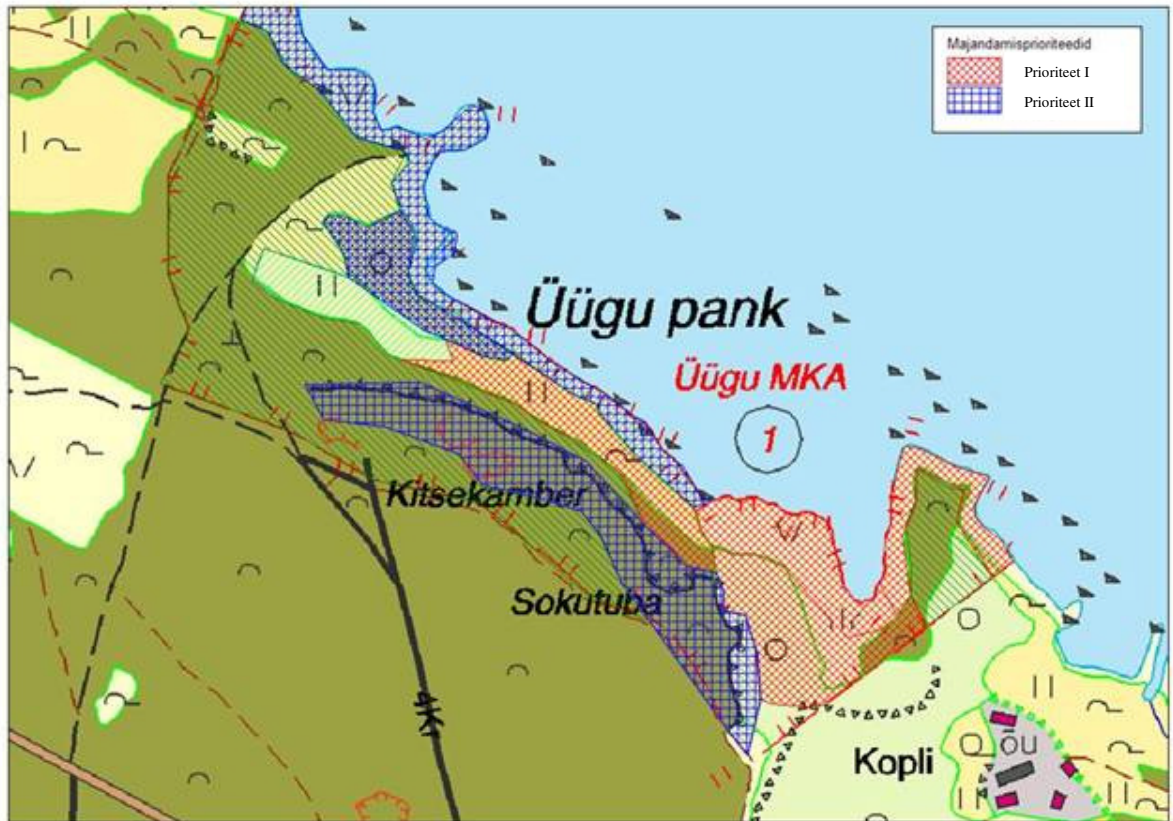
LISA 4. Kaart soovitatavate piirimuudatustega

LISA 5. Kaart lõkkeasemete ja piirimärgiste asukohtadega

LISA 6. Majandamise prioriteetid Üügu maastikukaitsealal

LISA 7. Üügu maastikukaitseala kehtiv kaitse-eeskiri

OSMUSSAARE MAASTIKUKAITSEALA MOODUSTAMINE, OSMUSSAARE, ÜÜGU JA OHESSAARE MAASTIKUKAITSEALADE KAITSE-EESKIRJADE NING VÄLISPIIRI KIRJELDUSTE KINNITAMINE

Vastu võetud Vabariigi Valitsuse 14. 03. 1996. a. määrusega nr. 78 ([RT I 1996, 21, 421](#)), jõustunud 28. 03. 1996.

Muudetud järgmiste Vabariigi Valitsuse määrustega (vastuvõtmise aeg, number, avaldamine Riigi Teatajas, jõustumise aeg):

27. 05. 1999 nr 166 ([RT I 1999, 48, 542](#)) 4. 06. 1999

4. 04. 2000 nr 110 ([RT I 2000, 30, 176](#)) 13. 04. 2000

18. 12. 2001 nr 395 ([RT I 2001, 98, 618](#)) 24. 12. 2001

22.12.2005 nr 321 ([RT I 2005, 71, 556](#)) 1.01.2006

[Kaitstavate loodusobjektide seaduse](#) paragrahvi 5 lõigete 2 ja 4 ning paragrahvi 6 alusel Vabariigi Valitsus määrab:

2. Kinnitada:

- 2) Üügu maastikukaitseala kaitse-eeskiri (juurde lisatud);
- 3) Üügu maastikukaitseala välispiiri kirjeldus (juurde lisatud);

Üügu maastikukaitseala välispiiri kirjeldus

Kaitseala läänepiiriks on Muhu valla talude 21 ja 27 vaheline piir tavalisest merepiirist kuni loode-kagusuunalise pinnasteeni, mis kulgeb panga peal. Lõunapiir kulgeb mööda pinnasteed kagu suunas kuni lõikumiseni talude Andovälja (M17) ja 129 vahelise piiriga. Edasi kulgeb piir mööda mõttelist sirgjoont kirde suunas kuni tavalise merepiirini ja mööda seda loode suunas kuni talude 21 ja 27 vahelise piirini.

Üügu maastikukaitseala välispiiri kirjeldus on koostatud talumaade osas vastavalt 1939. a kinnistutele ja riigiettevõtte Eesti Maauuringud maakasutuskaardi (mõõtkava 1:10 000) alusel."

Üügu maastikukaitseala kaitse-eeskiri

I. ÜLDSÄTTED

1. Üügu maastikukaitseala (edaspidi kaitseala) moodustati maastiku üksikelemendina "Üügu pank" Eesti NSV Ministrite Nõukogu 13. märtsi 1959. a korraldusega nr 331-k

(ENSV Teataja 1959, 29, 160). Kaitseala põhieesmärk on Üügu panga ja allikasoo kaitse.

2. [Kehtetu]

3. Kaitseala maa-ala on määratletud Üügu maastikukaitseala välispiiri kirjeldusega.

4. Kaitseala piir kantakse riiklikusse maakatastrisse.

II. KAITSEALA KAITSEKORD

5. Kaitseala maa-ala on piiranguvöönd, kuhu kuuluvad Saare maakonna Muhu valla talude 27, Andovälja (M17) ja 129 kaitsealale jäävad osad.

5¹. Inimestel on lubatud viibida, korjata marju ja seeni kogu kaitseala maa-alal. Liikumine eramaal toimub vastavalt asjaõigusseadusele (RT I 1993, 39, 590; 1999, 44, 509) ja kaitstavate loodusobjektide seadusele (RT I 1994, 46, 773; 1998, 36/37, 555).

5². Jalgratastega liiklemine väljaspool teid ja radu ning mootorsõidukitega liiklemine ja nende parkimine väljaspool selleks ettenähtud teid ja parklaid on keelatud, välja arvatud teaduslikel välitöödel, järelevalve- ja päästetöödel.

5³. Kaitsealal on lubatud alla 50 osalejaga rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata kohtades. Üle 50 osalejaga rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata kohtades on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul.

6.--9. [Kehtetud]

10. Kaitsealal on keelatud:

- 1) puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine;
- 2) telkimine ja lõkke tegemine, välja arvatud kaitseala valitseja poolt selleks ettenähtud ja tähistatud paikades;
- 3) jäätmete ladustamine;
- 4) kaitstava objekti välisilme rikkumine;
- 5) uute maaparandussüsteemide rajamine;
- 6) maavarade ja maa-ainese kaevandamine;
- 7) kivististe ja mineraalide kogumine;
- 8) uuendusraie, välja arvatud turberaie perioodiga vähemalt 40 aastat.

11. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud:

- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja pindala;
- 2) püstitada uusi ehitisi;
- 3) rajada uusi teid, õhuliine ja muid kommunikatsioone;
- 4) kehtestada detail- ja üldplaneeringut;
- 5) anda projekteerimistingimusi;
- 6) kinnitada maakorralduskava.

12. Kaitseala valitseja nõusoleku saamiseks käesolevas kaitse-eeskirjas ettenähtud juhtudel peab vastava loa taotleja või projekti või kava kooskõlastuse taotleja esitama

kaitseala valitsejale kirjaliku taotluse. Kaitseala valitseja vastab taotlusele kirjaliku nõusoleku või motiveeritud keeldumisega ja vajaduse korral omapoolsete tingimuste esitamisega nii taotlejale kui ka vastava loa andjale hiljemalt ühe kuu jooksul pärast taotluse saamist. Keskkonnamõju hindamise vajaduse korral on kaitseala valitsejal õigus taotlusele vastamist edasi lükata kuni ekspertiisiakti saamiseni, teavitades sellest nii nõusoleku taotlejat kui ka loa andjat.

Kaitseala valitseja vaatab metsaraie taotluse läbi ja tulenevalt koosluse liigilise ning vanuselise mitmekesisuse säilitamise eesmärgist annab oma kirjaliku nõusoleku või esitab motiveeritud keeldumise ja vajadusel omapoolsed tingimused kümne päeva jooksul pärast taotluse saamist.

12¹. Kaitsealale jääva kaitstava looduse üksikobjekti kaitset korraldatakse kaitstavate loodusobjektide seaduse paragrahvi 5 lõike 5 kohase kaitse-eeskirja alusel, kui käesolev kaitse-eeskiri ei sätesta teisiti.

12². Teaduslikke välitöid kaitsealal tehakse kaitstavate loodusobjektide seaduse paragrahvi 25 kohase korra alusel.

13. Vabariigi Valitsuse seaduse (RT I 1995, 94, 1628; 1996, 49, 953; 88, 1560; 1997, 29, 447; 40, 622; 52, 833; 73, 1200; 81, 1361 ja 1362; 87, 1468; 1998, 28, 356; 36/37, 552; 40, 614; 107, 1762; 111, 1833; 1999, 10, 155; 16, 271 ja 274; 27, 391; 29, 398 ja 401) paragrahvi 44 lõike 2 alusel määrata kaitseala piires asuva kinnisasja võõrandamisel riigi esindajaks ostueesõiguse teostamisel keskkonnaminister, kellele teatatakse kinnisasja võõrandamisest asjaõigusseaduses sätestatud korras.

13¹. Kaitseala metsa kaitse eesmärgiks on bioloogilise mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine.

III. LÕPPSÄTTED

14. Isikud, kes rikuvad käesoleva kaitse-eeskirja nõudeid, kannavad haldus- või kriminaal- ja tsiviilvastutust seaduses ettenähtud korras.

14¹. Järelevalvet kaitsealal teevad kaitseala valitseja ning teised selleks volitatud isikud, kes on oma pädevuse piires õigustatud kaitsealal tegutsema ka iseseisvalt.

15. Käesolevast kaitse-eeskirjast tulenevad vaidlused lahendatakse kohtus, kuid huvitatud isik võib kaitseala valitseja tegevuse vaidlustamiseks pöörduda ka keskkonnaministri poole.